

Voortijdig schoolverlaten Rapportage van TIER/Platform31

Kristof De Witte, Sofie Cabus, Wim Groot
& Henriëtte Maassen van den Brink

**Voortijdig schoolverlaten
Rapportage van
TIER/Platform31**

*Kristof De Witte, Sofie Cabus, Wim Groot
& Henriëtte Maassen van den Brink*

© TIER/Platform31 2014
ISBN 978-94-003-0073-6

Voortijdig schoolverlaten

Rapportage van TIER / Platform31

De omvang en oorzaken van voortijdig schoolverlaten, en de effectiviteit van beleidsmaatregelen in Nederland

Kristof De Witte, Sofie Cabus, Wim Groot, Henriëtte Maassen van den Brink

TIER - Universiteit Maastricht

Samenvatting

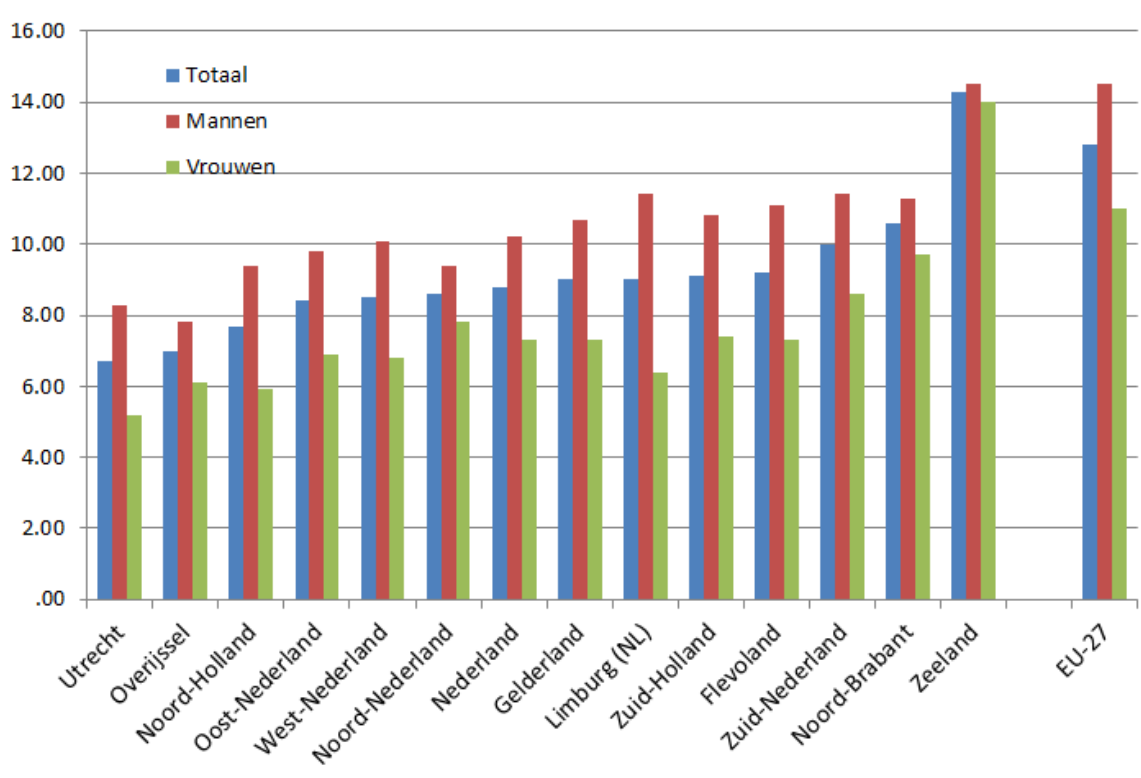
- Nederland heeft een succesvol preventiebeleid voor voortijdig schoolverlaten (vsv) gevoerd tussen 2005-2013. Vsv is aanzienlijk gedaald tot 8,8% procent.
- Een goed preventiebeleid is duur. Echter, vsv is nog duurder.
- Bijkomende inspanningen zijn nodig om moeilijk te bereiken vsv'ers op school te houden.
- Preventieprogramma's richten zich vaak naar het individu en de scholen. Focus op relatie onderwijs-arbeidsmarkt wordt vaak vergeten.
- Rol van de arbeidsmarkt kan niet worden genegeerd om succesvol vsv-beleid te voeren.
- Een eerlijke benchmark houdt rekening met externe invloeden van o.a. economie, technologie, en vacatures op de arbeidsmarkt.
- Landen die hun beleid richten op vsv in vmbo-mbo zijn succesvol(ler) in preventiebeleid.
- Volledige, betrouwbare en valide data zijn noodzakelijk om inzicht te krijgen in het probleem van ongewettigde afwezigheid van school.
- Spijbelers vallen tot drie keer meer uit voor einde leerplicht dan niet-spijbelers.
- Beroepenoriëntatie van leerlingen, zorg- en adviesteams, en maatwerktrajecten leiden tot minder kans op vsv.
- Een goede transitie naar mbo is noodzakelijk om mogelijke vsv'ers in de ROCs te bereiken.
- De warme overdracht heeft in 2008 niet geleid tot een betere transitie tussen vmbo-mbo.
- Het verhogen van de leerplicht van 17 naar 18 jaar heeft niet geleid tot minder vsv vlak na invoering van de maatregel. Leerlingen die vrijgesteld waren van de nieuwe wet, vielen in hogere mate uit.

Leerlingen die de middelbare school voortijdig verlaten, hebben weinig rooskleurige vooruitzichten. Onderzoek toont dit duidelijk aan (zie Pascarella en Terenzini, 1991; De Witte et al., 2013a). De Europese Horizon2020 doelstellingen hebben de aandacht voor voortijdig schoolverlaten (vsv) bij zowel het beleid als de wetenschap verscherpt. In navolging van de Europese Raad definiëren we een voortijdige schoolverlater als een jongere tussen 12 en 23 jaar die het onderwijs verlaat zonder vwo, havo of mbo-2 diploma. Voortijdige schoolverlaters (vsv'ers) vormen een groep jongeren met slechte vooruitzichten op de arbeidsmarkt en daarbuiten. Levin en Rouse (2012) schatten de rekening van vsv in de Verenigde Staten op niet minder dan één triljoen (=1000 miljard) dollar over een periode van 11 jaar tijd. Een studie van de Europese Commissie raamt de totale kosten op 100 miljard euro per jaar, verspreid over 21 lidstaten. Voor Nederland brengt vsv kosten teweeg van naar schatting 4,7 miljard euro. Gezien de individuele en maatschappelijke kosten besloot de Europese Raad al in 2000 om tot doel te stellen het aantal vsv'ers in een decennium tijd te halveren van 20% naar 10%. Toen de lidstaten hun doelstellingen niet realiseerden, hernieuwde Europa de doelstelling met 2020 als einddatum. De aanval op voortijdig schoolverlaten is in het nieuwe actieplan 'Youth in Action' zelfs een centraal doel geworden van het Europese beleid. Dit dossier bespreekt de achterliggende redenen van vsv en mogelijke interventies op schoolniveau. Het dossier is het resultaat van een onderzoek door het Top Institute for Evidence Based Education Research (TIER). Het is uitgevoerd in samenwerking met een consortium (zie bijlage 1). In bijlage 2 zijn de conclusies van nationale en internationale artikelen samengevat van het onderzoek naar vsv.

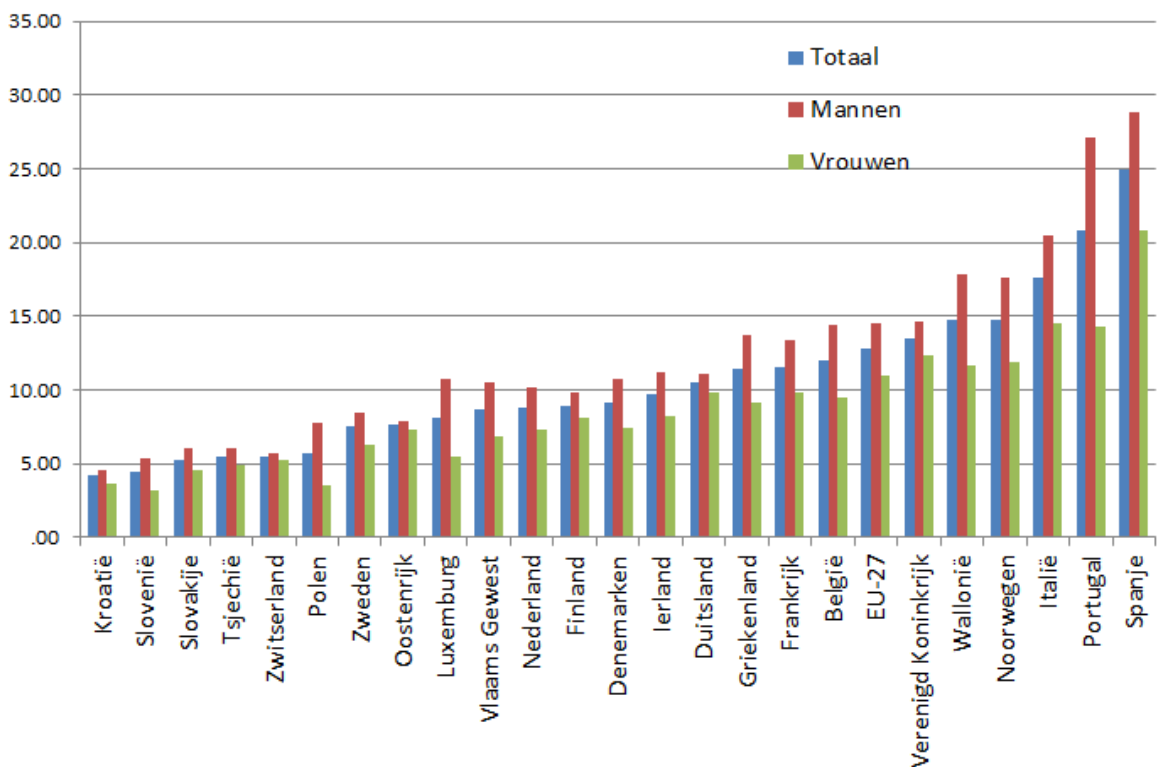
1. Cijfers

Het percentage vsv'ers verschilt niet alleen sterk tussen de Europese lidstaten, maar ook tussen verschillende scholen en regio's binnen een land. Uit figuur 1 blijkt dat vsv varieert van 4,2% (Kroatië) over 13.5% (Verenigd Koninkrijk) tot 24.9% (Spanje). Ook binnen de landen zelf bestaat een brede band aan percentages van ongekwalificeerde uitstroom (zie figuur 2). In Nederland is volgens Eurostat het percentage vsv gemiddeld 8.8%. Maar de provincies Utrecht (6.7%) en Overijssel (7.0%) doen het zichtbaar beter dan Noord-Brabant (10.6%) en Zeeland (14.3%). Voorts is er een groot onderscheid in schooluitval tussen jongens en meisjes: jongens stromen vaker uit zonder diploma dan meisjes. Deze laatste verschillen zijn weergegeven in de staafdiagrammen van figuur 1 en 2.

Figuur 1: Voortijdig schoolverlaten in EU-27 (Bron: Eigen berekeningen op basis van Eurostat, 2013)

Figuur 2: Voortijdig schoolverlaten in Nederlandse provincies en landsdelen (bron: Eigen berekeningen op basis van Eurostat 2013)

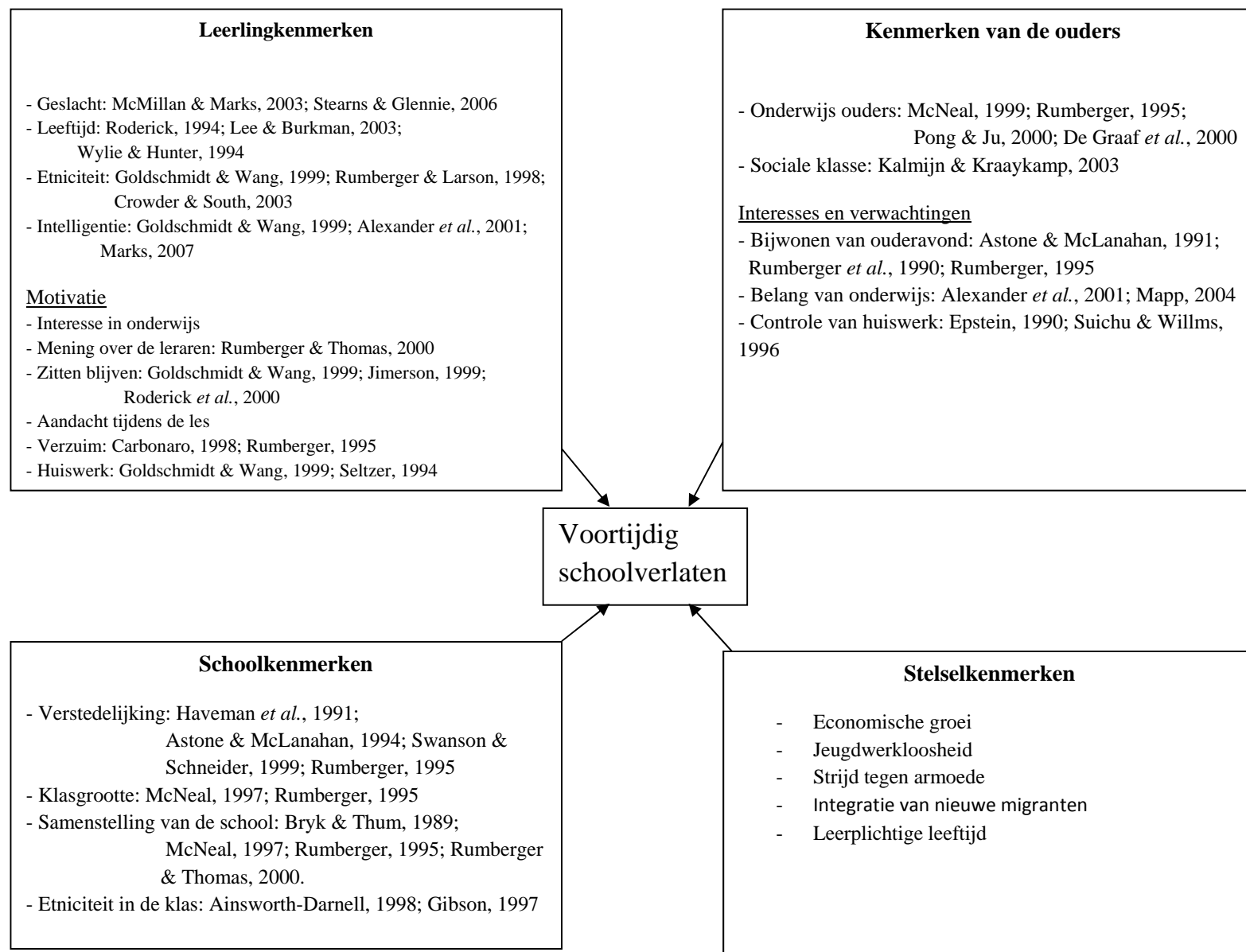
2. Gevolgen van voortijdig schoolverlaten

Schooluitval heeft gevolgen op ten minste drie niveaus. Ten eerste zijn er, in vergelijking met niet-vsv leerlingen, hogere individuele kosten. Zo heeft een jongere zonder startkwalificatie een grotere kans op werkloosheid (bijv. Psacharopoulos en Layard, 1979), slechtere gezondheid (bijv. Groot en Maassen van den Brink, 2007) of op hun beurt lager opgeleide kinderen (bijv. Bowles, 1972). Ten tweede zijn er hoge maatschappelijke kosten door de grotere kans op criminele activiteiten (bijv. Lochner en Moretti, 2004), mindere sociale cohesie (bijv. Milligan et al., 2004) en lagere economische groei door een lager opgeleide beroepsbevolking (Hanushek en Wößmann, 2007). En tot slot zijn er fiscale gevolgen vanwege lagere belastinginkomsten, hogere uitgaven aan werkloosheidsuitkeringen en hogere kosten voor de gezondheidszorg (voor een overzicht: Psacharopoulos, 2007).

3. Oorzaken van vsv

Leerlingen verlaten het onderwijs niet vanwege één specifieke reden. Vaak stapelen de problemen zich op voordat de beslissing om te stoppen met school genomen is. Onderzoek geeft hiervoor enkele verklaringen. Er wordt hierbij een systematisch onderscheid gemaakt tussen kenmerken van de leerling, de ouders, de school en het stelsel (zie ook Cabus en De Witte, 2013a). Dit is ook grafisch weergegeven in figuur 3 (aangepast uit De Witte en Rogge, 2012).

Figuur 3: Mogelijke factoren die vsv beïnvloeden

We zien een aantal karakteristieken die het risico op vsv verhogen. Zo vallen jongens, oudere leerlingen, cognitief minder sterke leerlingen en leerlingen van allochtone afkomst vaker uit. Ook motivatie en de houding ten opzichte van school (bijvoorbeeld: mening over de prestaties van leerkrachten, concentratie tijdens de les en de tijd voor huiswerk) spelen een rol. Typische verklarende variabelen op het niveau van de ouders zijn de opleiding, functie, verwachtingen van en belangstelling voor onderwijsprestaties van hun kinderen. Leerlingen met hoger opgeleide ouders die het belang van onderwijs onderstrepen, lopen minder risico op vsv.

Op schoolniveau schenken De Witte en Rogge (2012) in hun onderzoek bijzondere aandacht aan de samenstelling van de klas in het eerste jaar middelbaar onderwijs. Als leerlingen uit de brugklas verder gevolgd worden door de tijd heen, zijn er klasgroepen waaruit later geen enkele leerling vsv'er wordt, terwijl er andere klassen zijn met hoge vsv-cijfers (tot 7 leerlingen per klas). Ook Alexander et al. (1997) stelden vast dat dit geen toeval is. In het eerste jaar na de overgang tussen lager en middelbaar onderwijs wordt een nieuwe groep samengesteld. De meeste leerlingen kennen elkaar niet, hebben verschillende achtergronden, voorkennis en ervaringen. Ze komen bovendien ook van een relatief beschermde omgeving in het primair onderwijs en gaan naar een omgeving die meer initiatief en onafhankelijkheid vergt. De literatuur geeft aan dat leerlingen met problemen in het eerste jaar van het voortgezet onderwijs een merkbaar hogere kans hebben op uitval op latere leeftijd. Het onderzoek suggereert dat de beste leraren beter in de eerste in plaats van in de laatste klas les kunnen geven.

Ong en De Witte (2014) bespreken de invloed van risicofactoren en gebeurtenissen die reeds vroeger in de onderwijs carrière van leerlingen plaatsvinden. Ten eerste geeft hun onderzoek aan dat leerlingen die in het primair onderwijs veelvuldig van school veranderen gemiddeld 2,6 keer hogere kans hebben op vsv, zelfs na controle voor leerling-, school- en buurtkenmerken. Dit suggereert dat intensief preventief beleid kan worden ingezet bij deze jongeren. Ten tweede blijkt uit het onderzoek van Ong en De Witte (2014) dat de samenstelling van de schoolgroep de kans op vsv merkbaar beïnvloedt, zelfs in het primair onderwijs. Leerlingen op een basisschool met meer dan 78% niet-westerse leerlingen, hebben op latere leeftijd tot 8.4 keer hogere kans op vsv dan leerlingen in een school die over een etnische mix beschikt.

Op schoolniveau toont Rumberger (2004) aan dat grotere klassen de kans op vsv verhogen. Bovendien blijkt er meer vsv te zijn in stedelijk gebied, bij weinig sociale contacten tussen de leerkracht en de leerling, en bij leerkrachten die door de leerling als 'minder goed' worden ervaren. Dit laatste is gemeten via enquêtes bij de leerlingen met vragen zoals 'ik vind het een goede leraar'.

Op landelijk niveau bespreken Cabus en De Witte (2012, 2013a), en De Witte et al. (2013b) diverse stelselkenmerken die samenhangen met vsv. De resultaten geven aan dat een gunstige sociaaleconomische omgeving (economische groei, preventie van jeugdwerkloosheid, strijd tegen armoede en integratie van nieuwe migranten) bijdraagt aan een daling van vsv. Wel moet opgemerkt

worden dat dit slechts correlaties zijn, waaraan geen causale uitspraak kan worden ontleend. Met andere woorden, een verbetering in de sociaaleconomische omgeving leidt niet altijd tot minder uitval. Er kunnen ook andere elementen zijn die gelijktijdig een rol spelen met vsv.

4. Effectieve interventies uit het onderzoek van TIER

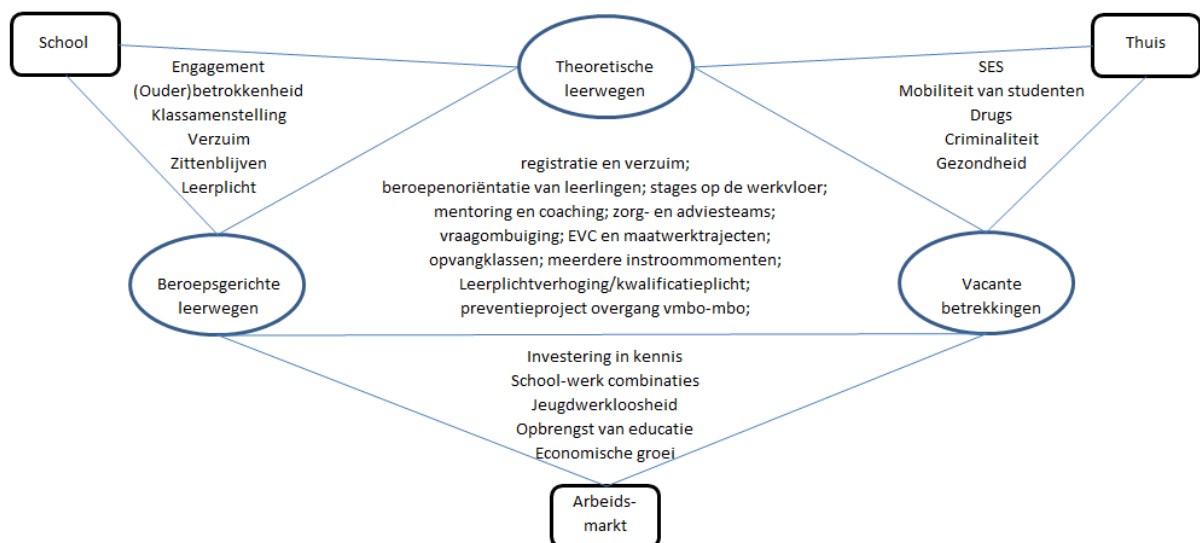
4.1 Een conceptueel denkkader

Om de mogelijke invloed van interventies te duiden, werd door Cabus (2013c) een conceptueel model ontwikkeld. Dit is weergegeven in figuur 4. Hierin worden de risicofactoren voor vsv toegewezen aan één van de drie instituties waarvan de jongere deel uitmaakt: thuis (gezin), school en arbeidsmarkt. De risicofactoren voor vsv zijn in de buitenste driehoeken weergegeven. Het zijn bijvoorbeeld de eerder beschreven mobiliteit van studenten of de klassamenstelling.

De figuur probeert ook de dynamiek tussen de verschillende instituties duidelijk te maken. De risicofactoren voor vsv staan in dit dynamische kader in verbinding met elkaar. Hieruit blijkt dat problemen thuis ook problemen op school kunnen uitlokken, en andersom. De economische groei en het aantal vacante betrekkingen hebben bijvoorbeeld ook een directe invloed op het verzuim van leerlingen (institutie school) en de mobiliteit van gezinnen (institutie thuis). Gegeven deze complexe interacties moet een effectief vsv-beleid daarom aangepast zijn op de noden van het individu. Een effectief vsv-beleid is dus adaptief.

In de centrale driehoek worden de preventiemaatregelen samengevat die op hun effectiviteit werden geëvalueerd (voor een overzicht, zie: Cabus, 2013c). De meeste van deze maatregelen focussen op het individu (Rumberger, 2011).

Figuur 4: Een economisch perspectief op de effecten van het Nederlandse vsv-preventiebeleid

De relatie tussen arbeidsmarkt, school en gezin heeft in Nederland geleid tot een heterogeen onderwijsaanbod. Leerlingen met relatief hoge capaciteiten kunnen een theoretische leerweg volgen om zo later door te stromen naar het hoger onderwijs. Ze voelen in mindere mate de aantrekkingskracht van de arbeidsmarkt omdat ze vaak voltijds les volgen op school. Leerlingen in het beroepsonderwijs komen echter al op jonge leeftijd in aanraking met de arbeidsmarkt, bijvoorbeeld door stages op de werkvloer of maatwerktrajecten die toelaten om deeltijds te leren en deeltijds te werken. Voor het Nederlandse preventiebeleid valt hier nog verdere winst boeken (zie De Witte en Cabus, 2013; Cabus, 2013b). Zo kunnen beroeporiëntatie in het vmbo en coaching van leerlingen op de werkvloer jongeren in het beroepsonderwijs helpen bij het nemen van beslissingen met betrekking tot studiekeuzes, deeltijds leren of het inspelen op een vacature. Curatieve maatregelen zoals erkennen van verworven competenties (EVC) en maatwerktrajecten kunnen de link tussen onderwijs en arbeidsmarkt verder stroomlijnen. Het leerproces is immers niet alleen taak van de school maar ook onderdeel van de arbeidsmarkt (Cabus en Haelermans, 2013).

4.2 Interventies op stelselniveau

We bespreken drie bewezen interventies op stelselniveau.

Eerste stelselinterventie: Monitoring

Cabus en De Witte (2014) tonen aan dat een goede monitor voor de evaluatie en opvolging van het beleid onontbeerlijk is. Het Nederlandse, Engelse en Italiaanse voorbeeld van nationale registratie van voortijdige schoolverlaters strekken hierbij tot voorbeeld. Aanvankelijk was de registratie van vsv in Nederland onnauwkeurig en onbetrouwbaar. Het ontbrak aan transparantie (Expertisecentrum, 2006). Om die reden werd in Nederland in 2006 het programma 'Aanval op de uitval' gestart, dat voorzag in een verbetering van het registratiesysteem: iedere scholier in het Nederlandse onderwijsstelsel krijgt een persoonlijk identificatienummer (het onderwijsnummer). Alle scholen verzamelen de persoonlijke identificatienummers en de daaraan gekoppelde persoonlijke gegevens. Het coördinatie-district coördineert de registratie van voortijdige schoolverlaters binnen hun regio. Uiteindelijk komen alle registraties in één grote nationale databank terecht, het Basisregister Onderwijs (BRON). Sinds 2007 kan BRON worden gebruikt om de bestrijding van schooluitval in het voortgezet onderwijs te evalueren. Informatie over voortijdige schoolverlaters is via internet openbaar gemaakt, bijvoorbeeld VSV-Atlas, VSV-verkenner en de website voortijdigschoolverlaten.nl.

Tweede stelselinterventie: Kwalificatieplicht

Een verhoging van de kwalificatieplicht (of de leerplichtige leeftijd) is een vaak geciteerde positieve maatregel tegen vsv. Cabus en De Witte (2011) onderzochten in Nederland de effectiviteit van deze maatregel. Na het invoeren van de kwalificatieplicht zijn jongeren verplicht om voltijds onderwijs te volgen tot hun achttiende verjaardag. Combinaties van deeltijd stage en deeltijd studie blijven mogelijk.

Concreet betekent de wetswijziging uit 2007 een verhoging van de schoolplichtige leeftijd met één jaar van de zeventiende tot de achttiende verjaardag (behalve voor havo waar leerlingen op 17-jarige leeftijd kunnen afstuderen). Een jongere zonder startkwalificatie op zak blijft echter leerplichtig tot de 23e verjaardag. De invoering van een kwalificatieplicht in 2007 leidde tot een daling van vsv met 2,52 procentpunten.

Dit effect werd echter vooral veroorzaakt door leerlingen in het cohort vlak voor de wetswijziging. Cabus en De Witte (2011) argumenteren dat dit vooral komt door het gedrag van werkgevers (de zogenaamde groenpluk). Voornamelijk de beroepsgerichte leerlingen, zonder zittenblijven, en van Nederlandse afkomst hebben de schoolbanken verlaten zonder startkwalificatie op zak. Gegeven de economische hoogconjunctuur in 2007, kan worden vastgesteld dat dit komt door groenpluk van inzetbare jongeren door werkgevers. Dit is een voorbeeld van (korte termijn) ongewenste negatieve effecten bij de invoering van nieuw beleid.

De lange termijneffecten van de maatregel moeten nog onderzocht worden. Hoewel reeds uit Eurydice (2013) blijkt dat zowel de duur van het voltijd onderwijs (13 jaar) als de leeftijd voor het einde van voltijd onderwijs (18 jaar) in Nederland nu het hoogste is van de EU, gaan er stemmen op om de kwalificatieplicht verder te verhogen. Het Stedennetwerk G32 (2014) pleit voor een stapsgewijze verhoging tot 20 jaar. Met de verlenging van de kwalificatieplicht en de doorontwikkeling van de entreeopleiding (niveau I MBO) kunnen jongeren die geen startkwalificatie kunnen halen toch kans hebben op een succesvolle overstap van onderwijs naar arbeidsmarkt.

Derde stelselinterventie: Selectiviteit in schooltoegang

De Witte et al. (2013b) tonen aan de selectiviteit in schooltoegang (gemeten via het percentage leerlingen in scholen waarvan de prestaties een rol spelen bij de toegang tot de school) gecorreleerd is met lagere vsv. Dit laatste kan verklaard worden door het feit dat selectiviteit in schooltoegang samenhangt met concurrentie en de kwaliteit van onderwijs (Cabus en Cornelisz, 2014).

4.3 Interventies op schoolniveau

We bespreken vier interventies op schoolniveau: zittenblijven, een actief spijbelbeleid, versterkte begeleiding van leerlingen en een warme overdracht van vmbo naar mbo.

Eerste schoolinterventie: Zittenblijven

Diverse studies geven aan dat zittenblijven in het primair en voortgezet onderwijs de kans op vsv verhoogt (Rumberger, 2004). Volgens Entwisle et al. (2005) is zittenblijven de factor die de meeste andere factoren in belang overstijgt, inclusief de prestaties van leerlingen. Ze wijten dit aan het negatieve stigma van zittenblijvers: namelijk niet-intelligent, falen en achterstand in leerstof.

Onderzoek van de OESO (2012) naar de criteria en beperkingen van zittenblijven in de onderbouw geeft aan dat de gezinssituatie, het gedrag, het rapportgemiddelde en de cijfers op aparte vakken bepalend zijn voor het zittenblijven in Nederland. Ongeveer 26% van de 15-jarigen is in Nederland minstens 1 keer blijven zitten, versus 16% in de EU-27 (OECD Pisa onderzoek, 2009). De OESO schat de directe kosten van zittenblijven op 13% van de totale kosten van lager en secundair onderwijs. Het verminderen van zittenblijven kan dus een kosteneffectieve maatregel zijn met verschillende effecten, waaronder het verminderen van vsv.

Tweede schoolinterventie: Verzuimbeleid

Spijbelen (of ongeoorloofd verzuim) vertoont een positieve samenhang met vsv. Onderzoek geeft aan dat interventies die verzuim verminderen kosteneffectief zijn. Schoolverzuim is immers een eerste stap richting vsv (zie Rumberger, 2004; DesJardins et al., 2006). Via gegevens van de gemeente Amsterdam tonen De Witte en Csillag (2013) aan dat een verbeterde rapportage van verzuim leidt tot minder vsv, aangezien een betere detectie van verzuim kan leiden tot sneller ingrijpen en beter volgen van de leerlingen. Ze tonen ook aan dat spijbelende leerlingen een sterk verhoogde kans hebben op vsv.

Cabus en De Witte (2013b) laten vervolgens de kosteneffectiviteit van een specifieke verzuimmaatregel zien. Het pilotproject 'bewust aanwezig op school' is uitgevoerd in enkele scholen in Limburg. De maatregel beoogt vsv te verminderen dankzij een intensieve monitoring van spijbelende leerlingen. Zowel mentoren, leerkrachten, zorgleerkrachten, pedagogen en psychologen zijn betrokken. De interventie werkt als volgt. Een mentor en/of sociaal werker heeft een persoonlijk gesprek met elke spijbelaar. Indien nodig volgt een thuisbezoek door een sociaal werker. Het huisbezoek kan tot 3 uur tijd in beslag nemen en moet de ouders en de leerling het belang laten inzien van onderwijs. Als deel van de interventie wordt ook bij leerkrachten het belang van het voorkomen van vsv aangehaald. Zo worden er door regionale vsv-verantwoordelijken sessies op de school georganiseerd over rapportage van verzuim, aanwezigheid op school, een uniforme registratie en zorg op school. Als derde deel van de interventie worden er op regelmatige basis vergaderingen gepland tussen het schoolbestuur, de leerkrachten, het zorgteam en vsv-verantwoordelijken. Op die manier worden de professionalisering van het team versterkt en best practices uitgewisseld. De resultaten bevestigen dat dankzij deze interventie vsv sterk vermindert op de school. Uit het onderzoek blijkt dat dit verzuimbeleid ook kosteneffectief is.

Derde schoolinterventie: Begeleiding

Een betere begeleiding van leerlingen lijkt goed te werken om vsv terug te dringen. De Witte en Cabus (2013) onderzochten de invloed van een brede waaier van maatregelen die opgenomen waren in het 2007-08 convenant. Ze observeerden dat 'mentoring en coaching' (dit is het samenbrengen van leerlingen met een coach uit een publieke of private organisatie), 'optimaal studietraject of beroep'

(gericht advies geven over opleiding en beroep) en 'duaal traject' (bijkomende mogelijkheden voor jongeren die reeds vsv'er waren) merkbaar samenhangen met een daling van vsv. Opvallend aan deze drie beleidsmaatregelen is dat zij een duidelijke focus hebben op de individuele leerling.

Vierde schoolinterventie: Warme overdracht van vmbo naar mbo

Cabus (2013a) onderzocht de warme overdracht van vmbo naar mbo. Veel jongeren vinden de overgang van vmbo naar mbo moeilijk omdat ze dan van school moeten veranderen. Op die manier verliezen ze de connectie met de schoolbuurt, andere leerlingen en leerkrachten (Onstenk en Blokhuis, 2007; Rumberger, 2011). 'Warme overdracht' ondersteunt jongeren in hun overgang van vmbo naar mbo. In het bijzonder wordt de communicatie tussen de vmbo en mbo school verbeterd. De mbo school wordt op de hoogte gebracht van het potentiële risico dat de student loopt om uit te vallen. Zo nodig wordt een risicostudent tijdens de zomervakantie gevolgd om ervoor te zorgen dat hij/zij de start in mbo niet misloopt. De warme overdracht werd door Cabus (2013) geëvalueerd aan de hand van de transitie naar ROC Amsterdam of ROC Utrecht in, respectievelijk, RMC Amsterdam en RMC Utrecht. ROC Amsterdam heeft in 2007-08 sterk ingezet op de warme overdracht, terwijl ROC Utrecht andere menu-items boven de warme overdracht verkoos. De transities van jongeren naar een van deze ROC's werden vervolgens met elkaar vergeleken. Het onderzoek toont aan dat de warme overdracht in 2007-08 de overstap vmbo-mbo niet significant heeft verbeterd voor jongeren met de Nederlandse nationaliteit. Wel blijkt dat de overstap een noodzakelijk voorwaarde is om goede aansluiting met mbo te vinden, dat wil zeggen, jongeren die een succesvolle overstap hebben gemaakt verlieten in mindere mate de school. Dit was het gevolg van preventiemaatregelen in de school. Verder bleek dat allochtone jongeren in mindere mate de aansluiting vinden met mbo na invoering van de maatregel 'warme overdracht'.

5. Besluit

Voortijdig schoolverlaten zorgt voor hoge kosten voor de samenleving en is door de vele ongunstige gevolgen niet wenselijk voor het individu. Door inzicht te krijgen in de oorzaken van vsv kunnen specifieke maatregelen genomen worden. Dit dossier bespreekt de geëvalueerde maatregelen op stelsel- en schoolniveau. De uitkomsten van het onderzoek bevestigen dat vooral een goed verzuimbeleid en begeleiding van leerlingen (kosten)effectief zijn. Hierbij moet wel de kanttekening worden geplaatst dat de onderzochte interventies op school- en stelselniveau slechts een greep zijn uit alle mogelijke interventies en niet uit te sluiten valt dat er andere interventies op stelsel- of schoolniveau zijn die meer opleveren.

Met dit dossier hebben we laten zien dat (kosten)effectiviteitsonderzoek van belang is in het evalueren van beleid. Evidence-based innovaties en hervormingen leiden uiteindelijk tot een betere kwaliteit van het onderwijs en dragen op die manier bij tot economische groei en een veerkrachtige samenleving. Om

dit te bereiken moeten innovaties, hervormingen en nieuw beleid steeds wetenschappelijk getoetst worden op kleine schaal vooraleer ze op grotere schaal worden toegepast. De evaluatie van het beleid door TIER rond voortijdig schoolverlaten is hierbij een mooi voorbeeld. Op deze manier kan Nederland de Horizon2020 doelstellingen halen en elke jongere een veelbelovende toekomst bieden.

Literatuur

- Bowles, S. (1972). Schooling and inequality from generation to generation. *Journal of Political Economy*, Vol.80, pp.219-251.
- Cabus, S.J. and Cornelisz, I. (2014). On Competition, Student Sorting, and Performance Gains in Local Education Markets: The Dutch Secondary Sector. *TIER-Maastricht University working paper and TC-Colombia University working paper*
- Cabus, S.J. and De Witte, K. (2014). Does Unauthorized School Absenteeism Accelerates the Dropout Decision? -- Evidence from a Bayesian Duration Model. *TIER-Maastricht University working paper*.
- Cabus, S. J. (2013a). Does Enhanced Student Commitment Reduce School Dropout? - Evidence From Two Major Dropout Regions in the Netherlands. *CRS Regional Studies*, DOI:10.1080/00343404.2013.799760.
- Cabus, S.J. (2013b) Wat werkt in de strijd tegen voortijdig schoolverlaten? socialevraagstukken.nl
- Cabus, S.J. (2013c). An Economic Perspective on School Dropout Prevention using Micro Econometric Techniques. *TIER Research Series III*.
- Cabus, S.J. and De Witte, K. (2013a). Why do Students Leave Education Early? - Theory and evidence on high school dropout rates. *TIER working paper series*
- Cabus, S.J. and De Witte, K. (2013b). The Cost-Effectiveness of Active Truancy Interventions to Tackle School Dropout in Dutch Secondary Education. *TIER-Maastricht University working paper*.
- Cabus, S. J., De Witte, K. (2012). Naming and shaming in a 'fair' way. On Disentangling the Influence of Policy in Observed Outcomes. *Journal of Policy Modeling* 34(5), 767-787.
- Cabus, S. J. and De Witte, K. (2011), Does School Time Matter? On the impact of compulsory education age on school dropout. *Economics of Education Review* 30, 1384-1398.
- Cabus, S.J. and Haelermans, C. (2013). Work or Schooling? On The Return to Gaining in-School Work Experiences. *TIER working paper series 13/11*
- DesJardins, S.L., D.A. Ahlburg and B.P. McCall (2006). The Effects of Interrupted Enrolment on Graduation from College: Racial, Income, and Ability Differences. *Economics of Education Review* 25(6), 575-590.
- De Witte, K. and Cabus, S. (2013), Dropout prevention measures in the Netherlands, an evaluation. *Educational Review* 65(2), 155-176.
- De Witte, K., Cabus, S., Thyssen, G., Groot, W. and Maassen van den Brink, H. (2013a). A Critical Review of the Literature on School Dropout. *Educational Research Review* 10 (1), 13-28.

- De Witte, K. and Rogge, N. (2012), Dropout from secondary education: all's well that begins well. *European Journal of Education* 47 (4), 1-20.
- De Witte, K., Nicaise, I., Lavrijsen, J., Van Landeghem, G., Lamote, C. and Van Damme, J. (2013b). The impact of institutional context, education and labour market policies on early school leaving: a comparative analysis of EU countries. *European Journal of Education*. 330-345.
- De Witte, K. and M. Csillag (2013), Does anybody notice? On the impact of improved truancy reporting on school dropout. *Education Economics*. In Press.
- European Commission (2011). Overview and examples of costs of early school leaving in Europe. Thematic Working Group on Early School Leaving. Education and Culture DG.
- European Commission (2012). Early warning systems in Europe: practice, methods and lessons. Thematic Working Group on Early School Leaving. Education and Culture DG.
- Entwisle, D.R., K.L. Alexander and L. Steffel-Olson (2005). Urban Teenagers. Work and Dropout. *Youth Society*, 37 (3), 3-31.
- Groot, W. and Maassen van den Brink, H. (2007). The health effects of education. *Economics of Education Review*, Vol.26, pp.186-200.
- Levin, H. M., & Rouse, C. E. (2012). The true cost of high school dropouts. *The New York Times*.
- Milligan, K., Moretti, E. and Oreopoulos, P. (2004). Does education improve citizenship? Evidence from the United States and the United Kingdom. *Journal of Public Economics*, Vol.88, No.9, pp.1667-1695.
- OECD (2012). *Equity and Quality in Education: Supporting Disadvantaged Students and Schools*, OECD Publishing.
- Ong, C. and De Witte, K. (2013). The influence of ethnic segregation and school mobility in primary education on high school dropout – Evidence from regression discontinuity at a contextual tipping point. *UNU-Merit Working Paper Series* 2013-064. Pp. 35.
- Psacharopoulos, G. (2007). The cost of school failure -- A feasibility study. European Expert Network on Economics of Education.
- Rumberger, R.W. (2004b). What Can be Done to Reduce the Dropout Rate? In: G. Orfield (Ed.), *Dropouts in America: Confronting the Graduation Rate Crisis*. Cambridge, MA: Harvard Education Press, pp. 243-254.
- Rumberger, R.W. (2011). *Why students dropout of high school and what can be done*. Harvard University Press.
- Stedennetwerk G32 (2014). *Een stedelijke visie op een toekomst bestendig MBO, ook voor jongeren in een kwetsbare positie*. Positionpaper G32 – Sociale en Economische Pijler. 06.02.2014, pp. 9.

Biografie van de auteurs:

Dr. Kristof De Witte is universitair hoofddocent aan de onderzoeksgroep 'Top Institute for Evidence Based Education Research' aan de Universiteit Maastricht, gastdocent in de SLO Economie van de KU Leuven en gastonderzoeker aan de Universiteit van Amsterdam. Zijn onderzoek handelt rond de evaluatie van prestaties van leraren en scholen, voortijdig schoolverlaten en maatregelen om uitval en rendement in het hoger onderwijs te verbeteren. Email: k.dewitte@maastrichtuniversity.nl

Dr. Sofie Cabus is universitair docent aan de onderzoeksgroep 'Top Institute for Evidence Based Education Research' aan de Universiteit Maastricht. Haar promotieonderzoek betrof een evaluatie van maatregelen ter preventie van voortijdig schoolverlaten in Nederland. In september 2013 heeft ze dit proefschrift over voortijdig schoolverlaten met succes verdedigd. Momenteel voert ze vervolgonderzoek uit naar de aansluiting van kwalificaties in de arbeidsmarkt.

Prof. Dr. Henriëtte Maassen van den Brink is hoogleraar Economie (Onderwijs en Arbeidseconomie) aan de Faculteit van Economie en Bedrijfskunde van de Universiteit van Amsterdam en hoogleraar Evidence Based Education aan de Universiteit Maastricht. Zij is oprichter en wetenschappelijk Programmadirecteur van 'SCHOLAR', een onderzoeksinstituut in 'Scholing, Arbeidsmarkt en Economische Ontwikkeling' en sinds 2008 van TIER. Zij was en is onder anderen Kroonlid van de Onderwijsraad in Den Haag (2001-2009), voorzitter van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO-MagW, 2006-2012), beoordelingscommissie HBO onderzoek (2009-heden), lid KNAW commissie Hoger Onderwijs (2010-heden) en de Reviewcommissie Hoger Onderwijs (2011-heden) en lid van de Amsterdam Economic Board sinds 2012 en Nationaal Expert Assesment Higher Education Learning Outcomes and OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development (2008-heden) en voorzitter van de Raad van Toezicht van CITO te Arnhem.

Prof. Dr. Wim Groot is hoogleraar Gezondheidseconomie aan de Universiteit Maastricht en daarnaast hoogleraar Evidence Based Education aan dezelfde universiteit. Hij is samen met Henriëtte Maassen van den Brink oprichter van TIER en hoogleraar-directeur van de Teachers Academy aan de Universiteit Maastricht. Hij publiceerde meer dan 150 artikelen in (inter)nationale wetenschappelijke tijdschriften en boeken. Hij schreef meer dan 200 overige artikelen (columns, rapporten, krantenartikelen). In 2004 ontving hij een eredoctoraat van de National University of 'Kyiv-Mohyla Academy' in Kiev, Ukraine. Hij is kroonlid van de Raad voor de Volksgezondheid en Zorg (RVZ) en heeft verschillende andere maatschappelijke nevenfuncties.

Verdere informatie is te vinden op www.tierweb.nl.

Bijlage 1: Consortiumpartners

Het dossier is het resultaat van een onderzoek door het Top Institute for Evidence Based Education Research (TIER). Bijzondere dank aan Frank Wassenberg (Platform 31) en Fred Nilsen (Gemeente Lelystad) voor waardevolle suggesties op een eerdere versie van het dossier.

Het onderzoek is uitgevoerd in samenwerking met volgende consortiumpartners:

Gemeente Almere
Gemeente Amsterdam
Gemeente Den Haag
Gemeente Eindhoven
Gemeente Leeuwarden
Gemeente Lelystad
Gemeente Maastricht
Gemeente Rotterdam
Platform 31
Provincie Flevoland

Bijlage 2: TIER publicaties rond vsv

Alle rapporten zijn integraal terug te vinden op de website www.tierweb.nl.

Gepubliceerd promotie-onderzoek

Cabus, S.J. *An Economic Perspective on School Dropout Prevention using Micro Econometric Techniques*.

Datum openbare verdediging proefschrift: September 18, 2013

Promotoren: Prof. Dr. Wim Groot en Prof. Dr. Henriette Maassen van den Brink

Copromotor: Dr. Kristof De Witte

Beoordelingscommissie:

Prof. Dr. Rolf van der Velden (voorzitter; Universiteit Maastricht);

Prof. Dr. Lex Borghans (Universiteit Maastricht);

Prof. Dr. Steve Machin (University College London);

Prof. Dr. Erik Plug (Universiteit van Amsterdam);

Prof. Dr. Jo Ritzen (Universiteit Maastricht).

Het probleem van voortijdig schoolverlaten (vsv) is urgent. Uit onderzoek blijkt dat leerlingen die het onderwijs verlaten zonder startkwalificatie geen rooskleurige toekomst hebben. Dit promotieonderzoek beschrijft het empirische onderzoek naar de effecten van het Nederlandse preventiebeleid op voortijdig schoolverlaten.

Gepubliceerd in peer-reviewed tijdschriften

De Witte, K., Nicaise, I., Lavrijsen, J., Van Landeghem, G., Lamote, C. and Van Damme, J. (2013). The impact of institutional context, education and labour market policies on early school leaving: a comparative analysis of EU countries. *European Journal of Education* 48 (3). 331-345.

Dit dossier beschrijft een comparatieve analyse van de determinanten van voortijdig schoolverlaten (vsv) op stelselniveau. We splitsen de vsv-percentages in twee delen: een 'primaire' deel dat de ongekwalificeerde uitstroom meet uit initieel onderwijs, en een tweede deel dat het aantal vsv'ers telt in informele trainingsprogramma's. Beide delen kunnen beïnvloed zijn door structurele en beleidskenmerken. We onderzoeken hoe het vsv-percentage correleert met macro-economische en sociale variabelen zoals BBP per capita, economische groei, armoede en jeugdwerkloosheid. Daarnaast bekijken we ook stelselkenmerken zoals de leerplichtige leeftijd, zittenblijven, vroegtijdig groepering volgens selectie en de mate van beroepsonderwijs. Tot slot

wordt ook de invloed van arbeidsmarkt en sociale bescherming onderzocht, zoals de invloed van het minimumloon en werkloosheidsuitkeringen.

De Witte, K., Cabus, S., Thyssen, G., Groot, W. and Maassen van den Brink, H. (2013). A Critical Review of the Literature on School Dropout. *Educational Research Review* 10 (1), 13-28.

Nederlandse samenvatting gepubliceerd als: Thyssen, G., K. De Witte, W. Groot, H. Maassen van den Brink (2010). De stereotypen van voortijdig schoolverlaten (The stereotypes of early school leaving). *Impuls voor onderwijsbegeleiding* 41 (3), 151-153.

Dit dossier vat de groeiende literatuur naar voortijdig schoolverlaten (vsv) samen. Het verduidelijkt het probleem van vsv, en raakt de onderliggende problemen en methodologische tekortkomingen van eerder onderzoek aan. Het dossier bespreekt de niveaus, methoden en onderwerpen waarop vsv eerder is onderzocht, net als de voor- en nadelen van elk van deze facetten. Het toont aan dat vsv een complex probleem is waarbij er talrijke elementen met elkaar in interactie treden. Tot slot worden een aantal beleidsmaatregelen besproken.

De Witte, K. and M. Csillag (2013), Does anybody notice? On the impact of improved truancy reporting on school dropout. *Education Economics*. In Press.

Nederlandstalige samenvatting gepubliceerd als: De Witte, K. and M. Csillag (2011). De invloed van spijbelen op vroegtijdig schoolverlaten. (The influence of truancy on early school leaving). *Tijdschrift voor Onderwijsrecht en Onderwijsbeleid* 11-12 (2), 152-157

In ontwikkelde landen zijn er talrijke maatregelen genomen om voortijdig schoolverlaten (vsv) te verminderen. Dit dossier onderzoekt eerst de relatie tussen vsv en schoolverzuim. Na controle voor geobserveerde en niet-geobserveerde leerlingkenmerken en peer effecten, stellen we vast dat schoolverzuim positief samenhangt met vsv. Een verzuimende leerling heeft 3.4 percentage punten hogere kans op vsv. Ten tweede gebruiken we in een quasi-experiment de start van verscherpte verzuimrapportage. Als leerlingen beter gemonitord worden op hun verzuim, kunnen scholen gemakkelijker nagaan welke leerlingen er een verhoogd vsv-risico lopen. De resultaten geven aan dat een verscherpte verzuimmonitoring in sommige scholen leidt tot een daling van vsv met 5 percentage punten.

Cabus, S. J. (2013). Does Enhanced Student Commitment Reduce School Dropout? - Evidence From Two Major Dropout Regions in the Netherlands. *CRS Regional Studies*, DOI:10.1080/00343404.2013.799760.

De 'warme overdracht' is een preventiemaatregel die zich focust op een betere overstap van vmbo naar mbo. Deze preventiemaatregel maakt deel uit van de tien menu-items opgenomen in de convenanten. Concreet hebben we de overgang van leerlingen van vmbo naar mbo in het ROC Amsterdam en het ROC Utrecht voor en na invoering van de preventiemaatregel geanalyseerd. Leerlingen zonder vertraging in de schoolloopbaan maken de overgang op 16-jarige leeftijd. De resultaten tonen aan dat de overgang van 16-jarige leerlingen naar het ROC

Amsterdam schooluitval niet effectief heeft verminderd vlak na de invoering van de preventiemaatregel. Wat we wel kunnen vaststellen is dat een soepele overgang van vmbo naar mbo cruciaal is om baat te hebben bij het Nederlandse preventiebeleid dat in grote mate in scholen wordt geïmplementeerd. Ten slotte stellen we vast dat allochtone jongeren in toenemende mate de aansluiting met mbo mislopen. Onderzoek hieromtrent toont aan dat jongeren met een buitenlandse nationaliteit vaker verkeerde en/of moeilijkere studierichtingen kiezen maar ook vaker worden geschorst en/of van school worden gestuurd of zelfs geweigerd.

De Witte, K. and Cabus, S. (2013), Dropout prevention measures in the Netherlands, an evaluation. *Educational Review* 65 (2), 155-176.

In dit paper hebben we de voorgenomen preventiemaatregelen zoals bepaald in de convenanten van 2007 geëvalueerd in relatie tot het verminderen van vsv. Deze convenanten bevatten in totaal 10 menu-items waarop RMCs in overleg met het OCW en de scholen kunnen inzetten. Deze menu-items zijn Zorg Advies Team, preventieproject overgang van vmbo naar mbo, mentoring en coaching, vraagombuiging, beroepenoriëntatie in het vmbo, stages, opvangklassen voor vsv'ers, meerdere instroommomenten in het mbo, verzuimbeleid, EVC (elders verworven competenties) en maatwerktrajecten. Hierbij werden de volgende preventiemaatregelen geassocieerd met het terugdringen van vsv: mentoring en coaching, EVC en maatwerktrajecten en beroepenoriëntatie in het vmbo. Dit zijn maatregelen die voornamelijk in het beroepsonderwijs (vmbo en mbo) van kracht zijn en dus in scholen voorkomen met een relatief hoog aandeel voortijdige schoolverlaters. De maatregel mentoring en coaching richt zich op het koppelen van een leerling aan een coach in het bedrijfsleven of een maatschappelijke organisatie. EVC en maatwerktrajecten zijn curatieve maatregelen en worden dus ingezet nadat een leerling de school voortijdig heeft verlaten. Deze maatregelen erkennen de kwetsbare positie van vsv'ers op de arbeidsmarkt. Het accrediteren van EVC en het reguleren van maatwerktrajecten bijvoorbeeld via school-werk contracten geven vsv'ers de kans om alsnog een startkwalificatie te behalen.

Cabus, S. and De Witte, K. (2012), Naming and shaming in a fair way. On disentangling the influence of policy in observed outcomes. *Journal of Policy Modeling* 34, 767-787.

We stellen in dit dossier een nieuwe rangschikking van de EU-12 landen voor die de prestaties van landen corrigeert voor de invloed van economische omstandigheden op vsv. Hierdoor is de nieuwe rangschikking in staat om onderwijsbeleid van economische invloeden te scheiden. Bij een toepassing van de gecorrigeerde rangschikking op de 12 Europese lidstaten, stellen we vast dat Portugal (+12,91 procent punt) en Spanje (+5,02 procent punt) geen succesvol onderwijsbeleid hebben gevoerd. Deze landen hebben vooral voordeel gehaald uit de economische invloeden die vsv hebben verminderd en worden dus als laatste gerangschikt. De rangschikking positioneert Luxemburg (-2,40 procent punt) en Nederland (-1,19 procent punt) aan de top van de EU-12 landen. Beide landen hebben dankzij hun onderwijsbeleid vsv succesvol verminderd over de

periode 2000-2008. Verder stellen we vast dat preventieprogramma's die gericht zijn op het verminderen van vsv in het beroepsonderwijs en op verbetering van de onderwijskwaliteit, er beter in slagen vsv te verminderen. Zij blijken in die zin de sleutelfactoren voor een succesvol preventiebeleid.

De Witte, K. and Van Klaveren, C. (2012), Comparing students by a matching analysis – on early school leaving in Dutch cities. *Applied Economics* 44 (28), 3679-3690.

Als de regio's grote verantwoordelijkheid krijgen in de uitvoering van beleidsmaatregelen, kan een centrale overheid de verschillen in uitkomsten gebruiken om na te gaan of een regio meer of minder effectief was dan andere regio's. Als er hierbij gelijke prikkels geboden worden om de lokale beleidsmakers te motiveren, kunnen deze ook demotiverend werken als de onderliggende bevolkingskenmerken anders zijn. Dit dossier vergelijkt de uitkomsten op voortijdig schoolverlaten (vsv) tussen de vier grootste Nederlandse steden. Het toont aan dat het vergelijken van regionale verschillen in prestaties gevaarlijk kan zijn als de onderliggende bevolkingskenmerken niet in rekening worden gebracht.

De Witte, K. and Rogge, N. (2012), Dropout from secondary education: all's well that begins well. *European Journal of Education* 47 (4), 131-149.

Dit dossier maakt een onderscheid tussen het 'individuele perspectief' en het 'institutionele perspectief' van voortijdig schoolverlaten (vsv). Via multinominale logit modellen wordt voor het eerst aangetoond dat vooral de motivatie van de leerling en de mate van ouderbetrokkenheid cruciale voorspellers zijn van vsv. In het institutionele perspectief wordt de samenstelling van de brugklas onderzocht. Als leerlingen uit de brugklas verder gevolgd worden door de tijd heen, zijn er klasgroepen waaruit later geen enkele leerling vsv'er wordt, terwijl er andere klassen zijn met hoge vsv-cijfers (tot 7 leerlingen per klas). Het eerste jaar van het voortgezet onderwijs is zo nog belangrijker dan de motivatie van leerlingen.

Cabus, S. and De Witte, K. (2011), Does School Time Matter? On the impact of compulsory education age on school dropout. *Economics of Education Review* 30, 1384-1398.

Herdrukt als: Cabus, S. and De Witte, K. (2013). Does School Time Matter? On the impact of compulsory education age on school dropout. Chapter 1 in De Groof, S. and Elchardus, M. (Eds.), *Early School Leaving and Youth Unemployment*. Lannoo Campus Publishers, Tielt. ISBN 978 94 014 0818 9, p. 19-44.

Nederlandse samenvatting gepubliceerd als: Cabus, S. and K. De Witte (2011). Invloed van leerplichtwet op voortijdig schoolverlaten (The influence of compulsory education on early school leaving). *Economisch Statistische Berichten* 96 (4606), 166-169.

In 2007 vond een belangrijke leerplicht wetswijziging plaats in het kader van Aanval op Schooluitval. De wetswijziging impliceert enerzijds een verhoging van de leerplicht van 17 tot 18

jaar en anderzijds de plicht tot het behalen van een startkwalificatie. Dit artikel gaat empirisch na of de kwalificatieplicht leidt tot minder voortijdig schoolverlaten.

Working papers

Cabus, S.J. and De Witte, K. (2014). Does Unauthorized School Absenteeism Accelerates the Dropout Decision? -- Evidence from a Bayesian Duration Model. *TIER-Maastricht University working paper*.

We evalueren de invoering en registratie van ongeoorloofd verzuim en voortijdig schoolverlaten in BRON. Het onderzoek toont aan dat de registratie valide en betrouwbaar is voor leerplichtige jongeren. Verder toont het onderzoek ook aan dat verzuim de beslissing tot uitval aanzienlijk versnelt. Spijbeloosers hebben een tot drie keer hogere kans om de school voortijdig te verlaten nog voor het einde van de leerplicht is bereikt dan niet-spijbeloosers.

Cabus, S.J. and Cornelisz, I. (2013). On Competition, Student Sorting, and Performance Gains in Local Education Markets: The Dutch Secondary Sector. *TIER working paper series and TC-Colombia University working paper*.

We ontwikkelen een empirisch model dat de effecten van competitie tussen scholen op het genereren van prestaties in het voortgezet onderwijs kan schatten, daarbij rekening houdend met verschillen in stedelijke dichtheid en met de verschillende samenstelling van de leerlingenpopulatie tussen competitieve en niet-competitieve onderwijsmarkten. Onze resultaten tonen aan dat competitie tussen scholen in het Nederlands voortgezet onderwijs positieve effecten heeft in het bijzonder op categorale vmbo en vmbo-havo-vwo schooltypen, maar negatieve effecten heeft op het genereren van prestaties in categorale havo- en vwo schooltypen.

Cabus, S.J. and Haelermans, C. (2013). Work or Schooling? On The Return to Gaining in-School Work Experiences. *TIER working paper series 13/11*

In dit dossier bespreken we de monetaire opbrengsten van een keuze voor het beroepsonderwijs met de oriëntatie basis, kader of gemengde leerweg vmbo. Deze keuze wordt vergeleken met een keuze voor de theoretisch leerweg vmbo. We ontwikkelen een empirisch model dat rekening houdt met de verschillen in studentenpopulaties die kiezen voor het beroepsonderwijs. De resultaten tonen aan dat een keuze voor het beroepsonderwijs een hogere verloning oplevert een jaar na afstuderen dan de keuze voor de theoretische leerweg. Dit is een mogelijke verklaring waarom jongeren in vmbo en mbo meer vatbaar zijn voor voortijdig schoolverlaten dan jongeren in de theoretische leerweg.

Ong, C. and De Witte, K. (2013). The influence of ethnic segregation and school mobility in primary education on high school dropout – Evidence from regression discontinuity at a contextual tipping point. *UNU-Merit Working Paper Series 2013-064*. Pp. 35.

Dit dossier bespreekt de invloed van risicofactoren die vroeg in de onderwijs carrière van leerlingen plaatsvinden. Ten eerste geeft het onderzoek aan dat leerlingen die in het primair onderwijs veelvuldig van school veranderen gemiddeld 2,6 keer hogere kans hebben op vsv, zelfs na controle voor leerling-, school- en buurtkenmerken. Dit suggereert dat intensief preventief beleid kan worden ingezet bij deze jongeren. Ten tweede blijkt uit het onderzoek dat er ook merkbare groepeffecten zijn bij vsv, zelfs in het primair onderwijs. Uit een regressie discontinuïteit blijkt dat leerlingen op een primaire onderwijsschool met meer dan 78% niet-westerse leerlingen, op latere leeftijd tot 8.4 keer meer kans op vsv hebben dan leerlingen in een school die over een etnische mix beschikt.

Cabus, S. and K. De Witte (2013). Why do students leave education early? Theory and evidence on high school dropout rates. *TIER WP 13/01*, pp. 24.

Het overheidsbudget dat vereist is om de doelstellingen rond vroegtijdig schoolverlaten (vsv) te behalen wordt voorspeld. Hiervoor ontwikkelen we een theoretisch model dat empirisch getoetst wordt. Het model stelt ons in staat om de daling van vsv in het verleden te verklaren, en voorspellingen te maken voor de toekomst. Het model geeft aan dat bij een bijzonder strikt vsv-beleid er 2,3% van de jongeren het onderwijs verlaten zonder diploma secundair onderwijs. Verder voorspellen resultaten dat 0,1% van het BBP aan vsv toegewezen moet worden om vsv in 2017 tot 2,3% terug te dringen.

Haelermans, C. and K. De Witte (2013). Does residential social mobility improve educational outcomes? Evidence from the Netherlands. *TIER working paper series*.

Dit dossier onderzoekt de invloed van residentiële mobiliteit op voortijdig schoolverlaten (vsv). Het onderzoekt of residentiële mobiliteit de beslissing van jongeren om uit te vallen beïnvloedt. Het combineert hiervoor een matching analyse met een eerste verschil methode zodat een goed vergelijkbare controlegroep gevonden wordt voor de leerlingen die verhuizen. Na controle voor leerling-, school-, wijk- en huiskkenmerken blijkt dat residentiële mobiliteit de kans op vsv doet dalen in de eerste jaren na een verhuizing. Na enkele jaren stijgt echter weer de kans op vsv.

De Witte, K., C. Van Klaveren and A. Smets (2011). Selective Migration in New Towns: Influence on Regional Accountability in Early School Leaving. *TIER working paper series*.

Dit dossier onderzoekt of 'naming en shaming' een effectieve methode is om regio's en steden tot verantwoording te roepen als de onderliggende kenmerken van de bevolking verschillen. Via een iteratieve matching houden we rekening met geobserveerde verschillen in bevolking en regionale kenmerken. De resultaten laten zien dat 'naming en shaming' een gevaarlijke methode kan zijn om de verantwoording te laten stijgen: verschillen in vsv zijn tot op bepaalde hoogte gedreven door bevolkings- en regionale kenmerken.

Nederlandse artikelen

Cabus, S.J. (2013). Wat werkt in de strijd tegen voortijdig schoolverlaten? *Sociale vraagstukken.nl*

Voortijdig schoolverlaten is niet alleen een probleem voor de jongere zelf, maar ook voor de samenleving. Daarom voert de overheid al jaren een gericht beleid om voortijdig schoolverlaten te voorkomen. En met succes, zij het dat niet alle maatregelen even effectief zijn.

Cabus, S. and K. De Witte (2014). Hoeveel kost aanval op de schooluitval? Voorspellingen over de kosten van het vsv-beleid. (The costs for reducing early school leaving – Projections on the costs of early school leaving policy.) *Tijdschrift voor Onderwijsrecht- en Beleid*. In press.

Dit dossier voorspelt het overheidsbudget dat vereist is om de doelstellingen rond vroegtijdig schoolverlaten (vsv) te behalen. Hiervoor ontwikkelen we een theoretisch model dat empirisch getoetst wordt. Het model stelt ons in staat om de daling van vsv in het verleden te verklaren, en voorspellingen te maken voor de toekomst. Het model geeft aan dat bij een bijzonder strikt vsv-beleid er 2,3% van de jongeren het onderwijs verlaten zonder diploma secundair onderwijs. Verder voorspellen resultaten dat 0,1% van het BBP aan vsv toegewezen moet worden om vsv in 2017 tot 2,3% terug te dringen.

Cabus, S. and K. De Witte (2011). Werkt een actief verzuimbeleid? (Is an active truancy policy effective?). *Tijdschrift voor Onderwijsrecht en Onderwijsbeleid* 11-12 (1), 36-45.

Sinds de Lissabon-doelstellingen staat de preventie van voortijdig schoolverlaten hoog op de Europese agenda. In Nederland heeft het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (OCW) in samenwerking met steden en regio's diverse maatregelen getroffen om het aantal leerlingen dat de middelbare school zonder diploma verlaat, terug te dringen. Dit artikel evalueert het project 'Bewust Aanwezig op School'. Dit project geeft verscherpte aandacht aan leerlingen die verzuimen (spijbelen) om zo het voortijdig schoolverlaten terug te dringen. In de literatuur wordt verzuim immers aangegeven als een goede voorspeller van voortijdig schoolverlaten. Bij dit project worden mentoren, leerkrachten en leerplichtconsulenten betrokken. Indien nodig krijgt de betrokken jongere professionele hulp in het kader van huisbezoeken. De resultaten tonen aan dat een actief verzuimbeleid inderdaad succesvol voortijdig schoolverlaten terugdringt met -2.33 procent punten. Daarnaast wordt ook aangetoond dat de baten van een actief verzuimbeleid de kosten ruimschoots overstijgen.

Cabus, S., K. De Witte, M. Csillag, W. Groot and H. Maassen van den Brink (2011). *Voortijdig schoolverlaten: Beleidsevaluatie 2011 – Deel 2 Kwalificatieplicht – Verzuimbeleid*. NICIS/TIER Universiteit Maastricht, pp. 23.

Deze beleidsevaluatie werd uitgevoerd door TIER-Universiteit Maastricht voor het NICIS Consortium 'Voortijdig Schoolverlaten'. Het is de tweede rapportage voor de leden van het

consortium. In het eerste deel van het onderzoek “Voortijdig Schoolverlaten, Beleidsevaluatie 2010” werd naast een aantal verkennende studies over de determinanten van voortijdig schoolverlaten als eerste stap het instrument “convenanten” geëvalueerd (De Witte et al., 2010).

De Witte, K., S. Cabus, G. Thyssen, W. Groot and H. Maassen van den Brink (2010). *Voortijdig schoolverlaten: Beleidsevaluatie 2010 – Deel 1 Verkenningen* (Early school leaving: Policy evaluation 2010). NICIS Institute.

De volgende vragen worden in deel 1 beantwoord: Welk soort maatregelen in de convenanten zijn veelbelovend als het gaat om effectiviteit en efficiëntie? En hoe verloopt het proces tussen maatregel en resultaat? Betekent een verschil in een grotere bestuurlijke aandacht dat voortijdige schooluitval effectiever wordt aangepakt?

